

הבימה

הם צדים היום

מן היום השחור בשנת 1484, כשהכריז האפיפיור אינוסנט ה' מלחמה על הכישוף, ועד ליום השחור לא פחות בשנת 1782 כשהוצאה להורג המכשפה האחרונה בעיר השווייצית גלארוס, כ-300 אלף נשים אומללות עזבו והוצאו להורג כמכשפות באירופה ובאמריקה, מעטות מהן עוררו אותו רעש כמו 55 הנשים שעונו וה'20 שהוצאו להורג בעיר סאלם האמריקאית. גרם למאורע גל של פחד ציבורי מפני המכשפות שנחשדו עקב כתיבו של קוטון מאטר, איש דת פוריטני באותה תקופה. קבוצה של נערות החלה פתאום לנבח ככלבים ולצעוק אל מישהו בלתי-נראה. בעזרת כוהן הדת סמואל פריס הצליחו להציף את הציבור באמונות שווא ממאירות. הוקם בית-משפט מיוחד. מסוכן היה לבטא ספק באשמת המכשפות.

דמועות בעיניים. כשניגש המחזאי היהודי-אמריקאי ארתור ויט (הסוכו) מילר לתאר את המאורע במחזהו צייד המכשפות היתה לפניו הבחירה: להשתמש כעובדות אלה כרקע לדרמה אנושית גדולה, או לשנות את העובדות עצמן כדי לרמוז בגלוי למאורעות אקטור-אליים. הוא דחה את שתי האפשרויות, כתב מחזה שאינו אלא מתאר במדויק את אשר קרה, ללא קישוט, כמעט, מבלי לנסות להפיח רוח חיים בדמויות, מתוך תקווה שהעובדות ההיסטוריות ידוין לעורר למחשבה את האזרח האמריקאי של היום.

כי זהו מחזה תעמולה בלתי-מוסווה. מילר כותב על סאלם, אולם הוא מתכוון לכל מולדתו — לציד המכשפות הגדול של מאסקיגארתי ולגל ההיסטוריה המציף כיום את ארצות-הברית. דוקא על ידי כך שלא שינה את המאורעות, השאיר רושם מוצע ומדכא בלב הצופים. כשהוצג המחזה בניו-יורק, יצאו הצופים של האולם כשדמועות בעיניהם, וכשהם מוכנים לצאת למלחמה נגד צייד-המכשפות.

עדיין. הצגת הבימה על עלתה לשיאים גבוהים. נחום בוכמן כאיבר האמין, מרים זוהר כאשתו, טובה פרו כצעירה המושחתת עינה טל בנערה ההיסטרית שולטים בממה. האחרים אינם מבריקים, אך אין זה מפריע למחזה — אקטואליותו המועזת הכתיבה את הצלחתו גם בישראל, בה אין מק"קארתי — עדיין.

אוהל

הם יצחקו מחר

מה צריך לעשות יישוב עולים שהובטח לו כי הכביש הנסללי יעבור דרכו ולפתע, בגלל שיקולים הנדסיים, פונה דרכו של הכביש מחוצה לו ומסכנת משום כך את אספקת המינימום, הובלת התוצרת, העזרה הרפואית והבטחון? ועודנה זאת אינה צריכה לגרום להתמרמרות ולנטישת הכפר על-ידי תושביו — כך מסתבר מן הקומדיה האחרונה של משה שמיר, סוף העולט באוהל.

כי תמיד יש סיכוי שאחד מסוללי הכביש הצעירים (אורי לוי) יתאהב ממבט ראשון בגננת הצעירה של המושב (מרים האור), שהיא תהיה, במקרה, בתו הבורחת של מנהל העבודה הראשי קצמן (שמחה יחובל) בכבודו ובצמיו, וכך יש בידה הכוח להרחיק מן המקום את האבי-המיכשול למשך שבועות אחדים, זמן מספיק בהחלט לתושבי המושב העולים החדשים, לגנוב לעצמם את החומרים והכלים הנחוצים ולסלול את כבישם שיהפך לכביש ראשי מחדש — והכל יבוא על מקומו בשלום.

בדיחה וסוף-מאזשר. הדבר התחיל בכמה שירי רחמי המימים למדי על התמימי המתספק בקב"ח-רובים, עבר לכיפורים בינוניים שנדססו בעיתונים ובעלונים והגיע עתה אל במת התיאטרון הישראלי. ככולם פשטה גממה המתחילה להחט שיטה — להציג את תלואתיו של העולה החדש והמתיישב כעניין של בדיחה קלה המסתיימת תמיד (וצריכה, כנראה, להסתיים כך גם במציאות) בסוף המאזשר ההוליוודי-ציוני. קשה להאמין כי בדרך זאת יוכל המחזה למלא את שליחותו של המוסר הממין, ליישם (תיאטרון) למעברות, בצורה מתקבלת על דעת קהלו המעברתי.

אולם אם העלילה של המחזה היא מופרכת לחלוטין — הרי הדמויות והמבנים מעוצבים בחן רב. מעידים על כשרונו האמיתי של משה (מלך בשר ודם) שמיר, שאפילו בשאריותיו יש שפע לא מן המסויעם לאחירת העלילות שורה של שחקנים צעירים, המשחקים את תפקידם בנעורים שופעים, המשמשים חלפין מושלם כמעט לדיעת משחק. יוצאים מכלל זה ומגיעים להישגים משתקפים אמיתיים: השוחט-מוהל"שדכן התימני, סעדיה דמארי, המפור עם תום ההצגה לקהל הצופים את ביכורי שיח-העגבניה שטיפח; מנהל העבודה קצמן, שמחה צחובל, המתעלה לרגש אנושי עמוק עם גילוי הבת האובדת; נפתלי, איש העלייה השנייה, הורה שחורי, המציג לקהל את זכרונותיו האישיים בצורה המשכנעת ביותר ומול סימיו-טוב, עונה מילולי, המגיעה להזדהות עדינה ועמוקה עם העולה החדשה המעוצבת על-ידה.

הקהל התל-אביבי השתעשע היטב בערב הקיץ החם. קשה לדעת אם באותה מדה השעשע ההצגה גם את תושבי כפר-העולים, שזכו לגננת יפהפיה פחות ומשום כך

אתי בעיניך — פתח ואמר יוקושו, אולם ה' פקיד-הגבוה קצר הקומה (גם לגבי יפאנים היה איש זעיר) קיטע אותו:

— מי שלח אותך אלי? — יוקושו לא הופתע מקולו הנועף של ה' פקיד-הגבוה; לא אמיתו של דבר היה מוסתע מאד אילמלא שהיה זועף. הוא לא הניח עפעף והשיב בשקט:

— שום אדם. הרשיתי לעצמי — — — הרשית לעצמך? ומי אתה שהרשית לעצמך להרשות לעצמך?!

— אני יוקושו מישי — אמר יוקושו בענוה — והתיק שלי תלוי ועמד. — ובכן? —

— ובכן, כבר הייתי פה, בלישכה, למעלה משלושים פעם, ובכל פעם דחוני לפעם אחרת. — ובכן? —

— יוקושו מופתע מקישויו של הפקיד-הגבוה, הרים במקצת את גבו — את קולו: — ובכן, אני רוצה להגיד לך, כן, אדוני, — אמר הפקיד-הגבוה — לדבר יהיה קץ. אחר הוסף, בהדגשה, כשהוא מקשת את גבותיו ומח' ליק מבט בוהן על יוקושו, מקדקדו ועד מתניו.

— קץ מהיר. — הוא לחץ באגודלו על אחד הכפתורים הרבים שעל שול' חגו, ואחר פתח תיק והחל מעיין בו תוך התעלמות מוחלטת מיוקושו העומד לפניו.

הפקיד-הגבוה ערערה את שלוחת נפשו של יוקושו. הבטחון שגבר והלך בקרבו בהר' רגה מרגע שהעז ונכנס מבלי כל הודעה מוקדמת לחדרו של הפקיד הגבוה שבוכלם ובמשך כל השיח הקצר אתו פינה את מקומו לחדרה. הוא רצה להגיד משהו, אלא שלא יכול להח' ליש מה לומר. הוא שקל אם לא טוב להשמיע איזו הערה כללית — על מזג האוויר, למשל — אשר תסיח את דעתו של הפקיד מן התיק ותסב את תשומת לבו אליו, אל יוקו' שו. או אולי — הרהר — כדאי לי לשבת גם באין הזמנה לכך, על הכסא הפנוי אשר בצד שולחן עבודתו של הפ' קיד? ישיבה זו, חשב יוקושו, תחזיר את שווי המשקל בין השניים, אשר נפגם כתוצאה מן המצב החדש שנוצר עם הת' עלמותו של הפקיד ממציאותו של יוקושו. או אולי מוטב לחכות בסבלנות לכבואו של אותו אדם שהפקיד הזעיק אותו לחדר באמצעות הפעמון שעל השולחן ועד או להשתדל ולגרש את הראש את כל אותם ההרהורים הפוגמים בבטחון העצמי?

עוד הוא מהרהר והדלת נפתחה ובה נכנסה פקידה צעיר' רה, כבדת גוף שעל עיניה משקפים עבות-עדשות. אך ראה אותה ידע יוקושו כי כל אשר ייאמר עתה בחדר המנהל לא יהיה אלא לבטלה, מכיוון שכבר דיבר פעמים אין מספר עם אותה הפקידה ומימד דתה אותו בתוקף רב, אלא שחש כי לא יהיה זה לפי כבודו לסגת עכשיו לפתע, ביחוד מא' חר שיהיה ברור גם לפקידה השמנה וגם לפקיד-הגבוה קצר' הקומה שבגללה הוא מותר על השמעת טעותיו. על כן נשאר עומד על מקומו והפקידה קרבה אל השולחן ועמדה לצדו של יוקושו, מול הפקיד הגבוה שהרים את עיניו המימיות מעל לתיק. אצבעותיה של הפקידה היו מוכתמות בדיו אדומה.

— **אם** — שאל הפקיד-הגבוה — יודע לך משהו על הא' ז'דס הזה, העלמה סונוקי? —

הפקידה הבישה בינקושו, כאילו ולא השיגחה בו בכניר סתה, ולרגע פיעמה בלבו התקווה שלא תכירנו, הודות לר' אייתה הלוקיה. אבל היא השיבה ללא היסוסים:

— כן. הוא בא לכאן כמעט יום יום, וכבר הגיש מספר בקשות לתעודת יושר.

היא עצרה לרגע קל כדי למלא את ריאותיה איר, ויר' קושו שארב לה ויחל לאתנח מעיין זה, השליך הערה לתוך דבריה.

— ברצוני לפתוח תנות מכולת בעיר — — — הפקידה לא הניחה לו לסיים את המשפט. כפי הנראה לא היתה כל חשיבות משרדית למטרה שלשמה ביקש יוקו' שו את תעודת היושר.

— הוא מבקש תעודת יושר — חזרה הפקידה ואמרה — אולם לא זכה לתשובה חיובית.

הפקיד-הגבוה הפנה את מבטו ותקע אותו הישר בעיניו של יוקושו. אדם אחר היה נחרד משהו מכיוון שהרבה יוהרה ושחצנות והכרת ערך בעצמו היו במבט הזה, אבל על יוקושו הרושם היה הפוך. הוא שמע עצמו אומר בתוקף:

— העלמה דוברת אמת: לא זכיתי לתשובה חיובית. דווקא משום כך אני מוסיף ובה נהג.

— הסו — פק עליו הפקיד ופנה שוב אל הפקידה: — מדוע לא זכה האדם הזה לתשובה חיובית?

— משום — השיבה הפקידה בשקט — שנתנו לו תשר' בה שלילית.

— **אה!** — קרא הפקיד-הגבוה בתרועת נצחון — ה' תשובה היא שלילית! אין לך, אפוא, כל סיבה להטרידנו שוב, לא כן?

— אבל הסיבה להטרידה, כפי שאתם קוראים לזה, היא דווקא זו, שאין אתם נותנים לי תשובה חיובית.

הפקיד-הגבוה חרק את שניו בכעס. — **אם** לא תצא מיד, אקרא לטוטר.

— **אצא מיד, אדוני** — הגיב יוקושו כהרף עין — **אם** תגיד לי לאן ללכת מפה.

— לגבי ידי — השיב הפקיד-הגבוה בחיוך לועג — יכול אתה ללכת ל... —

וא עצר בעד לשונו לפני שהמלה שהיתה עליה נפלתה **ל**מפיו ויוקושו הצטער על כך משום שבשמחה רבה היה מגיש על הפקיד-הגבוה, שתיעבו מן הרגע הראשון,

תלונה לוועדה הציבורית לשמירת טוהר המידות ורמה ני' מוסית שעל יסודה קרא בעתון החביב עליו, הירושמיה שימי' בוג, ואשר הוקמה כדי לרסן במקצת את הפקידות מרדות באורחים שעצביהם היו מרוסים מאד עקב המלחמה הממו' שכת אשר המיטה על יפאן, לאחר נצחונות בראשית אחיה, אסונות כבדים מאד. אכן, ידע יוקושו, כי תלונתו, אילו היה הפקיד מפליט את המלים "לעזאול" או "לאבדון" או "לכל הרוחות", עלולה היתה להיות כקול קורא במדבר, מכיוון

ישועה

ספור אמת

מיכאל אלמז

שאפשרי מאד כי הועדה לא היתה רואה בהן נאצות או פגיעות ישירות, וכן משום שבלי כל ספק הפקידה לא היתה מעיזה להעיד נגד הפקיד הגבוה ולאשר את עדות יוקושו נגדו, ואז היה יוקושו עצמו עלול לסבול על תלונתו ולהאשים בדיו בעוון הוצאת לעז על עובד עירוני, פשע חמור מאד.

בינתיים הרהר גם הפקיד-הגבוה באותו הנושא, הגם שמנקודת מבטו שלו, והחליט כי מוטב, ליתר בטחון, לשנות את צורת דבורו. הוא סילק מעל פניו את החיוך הלגלגני וא' מה, כשפרצופו רציני ומצחו מקומט, כאילו הקדים לכל מלה היוצאת מפיו הרבה מחשבה מוקדמת.

— למי עליך לפנות בענין תעודת יושר? ממממ...

— מבין אתה, אדוני — אמר יוקושו בדחילו, מכיוון שרכותו של הפקיד הגבוה הביאה אותו, להפתעתו, במבוכה רבה — ברצוני לפתוח חנות מכולת אבל מבלי תעודת יושר אינני יכול לקבל את הרשיון הדרוש. אילו הייתי בעל משפחה הייתי מבקש מאת אחד מקרובי כי תהיה החנות רשומה על שמו בעוד שאני עצמי — — —

— סידור כזה אסור על פי חוק! — הפליטה הפקידה. — אני יודע — מיהר יוקושו להשיב, אף כי בטוח היה כי הפקידה בודה את החוק הזה מלבה. הוא פנה אל הפקיד' הגבוה שתלה את מבטו בתקרה כמהרר:

— אני אדם ללא קרוב או מודע ואת החנות אני פותח הודות לירושה קטנה אשר קבלתי מקרוב' רחוק שמת עירי. אם לא אפתח את החנות בהקדם, יאזל מעט הכסף אשר בידי.

וקושו שנתק רוצע קצר שררה דממה מוחלטת בחדר. אחר אמר הפקיד הגבוה:

— אינני רואה כל אפשרות להעניק לך תעודת יושר, ואינני יודע לאן להפנות אותך. חוששני שיהא עליך לוותר על החנות.

הפקיד הגבוה נגע בנקודה רגישה ויוקושו חש צביטה בלבו.

— אבל אינני יכול לוותר על החנות — אמר, כמעט ביכבה — עשר שנים חלמתי עליה, עשר שנים ייחלתי לרגע שבו אתחיל בחיי החדשים, חיי חנוניי מכובד.

הפקיד-הגבוה בחן שוב את יוקושו במבטו: — עשר שנים? —

אחר הפנה עינים שואלות אל הפקידה, שניחשה את כוונתו והשיבה: — אונס.

יוקושו אישר את דבריה תוך חיוך רחב: — עשר שנים בבית-הסוהר העירוני בעוון אונס. אבל הייתי חף מפשע.

— כן — אמר הפקיד-הגבוה בחביבות רבה (השיחה נעשתה נעימה למדי עתה, למבוכתו של יוקושו, שהיה רגיל בגונוי דיבור אחים) — הכל טוענים שהם חפים מפשע.

— אני הייתי — אמר יוקושו — באמת חף מפשע. — כן — אמר הפקיד-הגבוה בהאותו ניגון שבו הגיד את משפטו הקודם — הכל טוענים שהם באמת חפים מפשע. עליך להבין, בן אדם, שאינני יכול להניח לאדם שישב עשר שנים בבית-הסוהר בעוון אונס, אמתי או מדומה, שיפתח לו במנוחה חנות מכולת.

יוקושו לא הבין את ההגיון שבדברי הפקיד, אבל שיער כי יש בהם הגיון מסוים, שלא כל אדם יכול לתופשו. על כן לא ניסה לסתור את דברי הפקיד, כי אם שאל:

— אם לא אתה, אדוני, מי יכול לתת לי את התעודה? — באמת אינני יודע. אני הוא הפוסק האחרון בענין זה.

ובכן, אמר יוקושו לעצמו, הגעתי למבוך. הוא חשש מפני הרגע הזה, שבו תסגור עליו מכל הצדדים חומת הנייר הגדולה, ויחד עם זה ייחל לו בקוצר רוח, מפני שלעתה סוף סוף ידע היכן הוא עומד. הוא החזה קידה לפקיד-הגבוה ולפקידה קיצרת-הרואי ויצא מן החדר.

איתו ערב לא עלה יוקושו על הרכבת של שעה 6:43 שניתה ויצאת מן התחנה המרכזית של הירושמיה אל הפרברים שבצפון מערב העיר. יוקושו שכר חדר קטן בביתה הדל של אלמנת-קיש, רציית סמל בחיל המצב בדומה, אשה בריאת-בשר, מסופלת בילדים ונוטה לרמעות. הוא ביכר לגור בסרבר בעיקר בגלל שכר הדירה שהיה נמוך בהרבה מאשר בעיר עצמה. לאחר זמן ניחם על תחלתו זו

איתו ערב לא עלה יוקושו על הרכבת של שעה 6:43 שניתה ויצאת מן התחנה המרכזית של הירושמיה אל הפרברים שבצפון מערב העיר. יוקושו שכר חדר קטן בביתה הדל של אלמנת-קיש, רציית סמל בחיל המצב בדומה, אשה בריאת-בשר, מסופלת בילדים ונוטה לרמעות. הוא ביכר לגור בסרבר בעיקר בגלל שכר הדירה שהיה נמוך בהרבה מאשר בעיר עצמה. לאחר זמן ניחם על תחלתו זו

איתו ערב לא עלה יוקושו על הרכבת של שעה 6:43 שניתה ויצאת מן התחנה המרכזית של הירושמיה אל הפרברים שבצפון מערב העיר. יוקושו שכר חדר קטן בביתה הדל של אלמנת-קיש, רציית סמל בחיל המצב בדומה, אשה בריאת-בשר, מסופלת בילדים ונוטה לרמעות. הוא ביכר לגור בסרבר בעיקר בגלל שכר הדירה שהיה נמוך בהרבה מאשר בעיר עצמה. לאחר זמן ניחם על תחלתו זו

איתו ערב לא עלה יוקושו על הרכבת של שעה 6:43 שניתה ויצאת מן התחנה המרכזית של הירושמיה אל הפרברים שבצפון מערב העיר. יוקושו שכר חדר קטן בביתה הדל של אלמנת-קיש, רציית סמל בחיל המצב בדומה, אשה בריאת-בשר, מסופלת בילדים ונוטה לרמעות. הוא ביכר לגור בסרבר בעיקר בגלל שכר הדירה שהיה נמוך בהרבה מאשר בעיר עצמה. לאחר זמן ניחם על תחלתו זו